

KOLOMAN SOKOL – GRAFIK

Dielo Kolomana Sokola sú meditatívne i vášnivé, je v nich pokora i hrdosť. Jeho expresívna grafická tvorba bola od začiatku silno sociálne orientovaná, s naliehavou výpoveďou o ľuďoch, vydedených na pokraji spoločnosti – robotníkoch, prostitútkach, žobrákoch. Popri mestských témach sa zaoberal aj motívami zo slovenskej ľudovej kultúry, no bez toho, aby ju akokoľvek idealizoval.

Foto: Archív Liptovskej galérie P. M. Bohúňa

Skicár kresieb - Autoportrét, 1925

Prvé dotyky s výtvarným umením

Narodil sa 12. decembra 1902 v Liptovskom Mikuláši. Jeho detstvo nebolo najšťastnejšie. Už ako štvorročného ho matka opustila na väzkeckej železničnej stanici. Ujal sa ho strýko, ktorý ho vychovával do pätnástich rokov. V tomto veku odišiel do Košíc, kde sa učil za údenára. Tam sa zoznámil s doktorom Máthém, ktorý v ňom nachádza talent a podporuje ho. Jeho zásluhou a pomocou začal navštevovať súkromnú školu Eugena Króna. Štúdium pre neho znamenalo prvý vážnejší dotyk s výtvarným umením. Potom odišiel do Bratislavy, kde študoval na súkromnej maliarskej škole Gustáva Mallého. V rokoch 1925 – 1932 sa vzdelával na Akadémii výtvarných umení v Prahe, kde bol žiakom Františka Šimona a Maxa Švabinského. Od francúzskej vlády získal v roku 1932 štipendium na pobyt v Paríži. Tam sa osobne spoznal s Pablom Picassom a Františkom Kupkom. Počas pobytu vo Francúzsku sa zoznámil s výtvarníčkou Lýdiou Kratinovou, s ktorou sa oženil, ich syn sa stal lekárom. Po návrate z Francúzska sa usadil v Prahe, venoval sa novinárskej kresbe a knižným ilustráciám. V tomto období mal v Prahe aj prvú samostatnú výstavu grafickej tvorby.

Odchod do Ameriky

Do Mexika odišiel na pozvanie mexickej vlády. V roku 1937 ho vymenovali za profesora na Escuela Nacional de Artes Plasticas univerzity v Mexico City. Koloman Sokol často a rád spomínal na svoje mexické obdobie, kde pôsobil až do roku 1943 ako pedagóg a založil grafické oddelenie na škole Escuela de las Artes del Libro. Silno ľavicové prostredie bolo bližšie aj jeho naturelu a so svojimi študentmi si vytvoril blízky vzťah. Neskôr z tohto prostredia čerpal námety pre svoje kresby Mexičanov s veľkými sombreroami jazdiacich na koňoch.

Počas vojny sa podieľal na kultúrnej práci československého protifašistického odboja. Po zmene politickej situácie v roku 1948 natrvalo odišiel do zahraničia. Usadil sa v USA, kde žil mimoriadne skromne, až asketicky. V tomto období kreslil na nekvalitné papiere, často nekvalitným tušom, ktorý na mnohých kresbách rokmi výrazne vybledol,

pripadne sa takmer stratil. V roku 1952 sa odsťahoval do malého mestečka Bryn Mawr v Pensylvánii. Vo svojich kresbách z tohto obdobia sa snažil nájsť antickú dokonalosť harmónie tela a ducha.

Podpísaný Sambo

V roku 1967 mu syn George priniesol psíka určeného na lekárske pokusy, ktorý sa stal jeho verným spoločníkom, a to až do takej miery, že svoje obrazy podpisuje aj jeho menom – Sambo. Jeho tvorba sa opäť mení. Predovšetkým v rokoch 1972 – 1978 pracuje s veľkým zanietením a vytvára stovky sugestívnych kresieb. Mimoriadne intenzívne prežíva rôzne neprávosti či tragédie, aj na prvý pohľad banálne udalosti ho veľmi zasiahnu, čo sa premieta aj do jeho tvorby. Tematicky sa tieto práce viažu k najbližšej rodine, zobrazuje stretnutia, rozhovory. Často

Archív: Spoločnosť: Kolomana Sokola

SVETOOBČAN

Fotografie: Archív Liptovskej galérie P. M. Bohúňa

Skupina, 1976

sú námetmi hudobníci, postavy s maskami, tuláci, niekedy sa inšpiruje Novým zákonom. Vášnivo kreslí kone a, samozrejme, svojich psíkov – Samba a Brtka. Sokol okrem signatúry svojich diel používal aj niektorú z troch pečiatok so svojim menom, ktoré mu dal vyhotoviť jeho juhokórejský priateľ. Považoval ich za rovnocenné s vlastnoručným podpisom. Bol typom nesmierne vitálneho umelca, intenzívne tvoril takmer až do konca života. Zomrel 12. januára 2003 v americkom Tucsone.

Prehodnocovanie tvorby po zmene režimu

Už počas života sa stal legendou, ktorú však komunistický režim nemal príliš v obľube. Oficiálne bol stále chápaný ako emigrant. Po roku 1989 je so zmenou spoločenskej situácie na Slovensku jeho tvorba opätovne prehodnocovaná, jej význam dokumentujú aj významné

Na koňoch, 1976

Mexiko, 1987

Tancujúci Jánošík, 1945

výstavy v Národnej galérii v Bratislave, v Národnej galérii v Budapešti, v Galérii mesta Bratislavy a mnohých ďalších. Vychádzajú knihy o jeho živote a tvorbe, točia sa o ňom filmy.

Okrem množstva zahraničných ocenení mu udelil prezident Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky Václav Havel v roku 1991 Rad Tomáša Garrigua Masaryka. Na Slovensku získal Cenu ministra kultúry SR, je laureátom prestížnej ceny Nadácie MS – Ceny Miloša Alexandra Bazovského za rok 1995, ktorú mu udelili za celoživotné dielo. Prezident SR Michal Kováč mu v roku 1997 udelil Rad Bieleho dvojkríža II. triedy a v januári 2003 dostal od prezidenta SR Rudolfa Schustera Rad Bieleho dvojkríža I. triedy.

Cítil sa byť svetoobčanom bez pevného zakotvenia v konkrétnom prostredí. Na otázku, aké je národnosti, odpovedal: „Som maliar.“ Ako napísal v jednom svojom liste: „Som svetobežníkom, pôvodom zo Zeme, a preto sa moja práca na Zemi nestratí.“ Napriek tomu nikdy nestratil záujem o dianie na Slovensku, často komentoval aktuálnu situáciu v rodnej krajine. Udržoval dlhoročnú korešpondenciu s rodinou aj s priateľmi. Dôkazom vzťahu k Slovensku, a predovšetkým k rodnému mestu, je jeho veľkorysý dar mestu Liptovský Mikuláš a Liptovskej galérii P. M. Bohúňa, ktorý tvorí kolekcia 48 diel. ■

Spracovala Martina Viglašská podľa zdrojov:

<http://www.galeriainm.sk/stale-expozicie/koloman-sokol/>

<https://www.osobnosti.sk/osobnost/koloman-sokol-1021>

Centrum Kolomana Sokola v Liptovskom Mikuláši bolo sprístupnené širokej verejnosti 12. decembra 2002 pri príležitosti umelcovej storočnice. Ide o samostatný objekt, ktorý prevádzkuje Liptovská galéria P. M. Bohúňa v spolupráci s mestom Liptovský Mikuláš. Súčasťou stálej expozície sú aj diela a reálie, ktoré sú majetkom občianskeho združenia Spoločnosť Kolomana Sokola. Od 6. júna 2017 je Centrum Kolomana Sokola premenované na **Galériu Kolomana Sokola**. (Ivan Jančár) Obidvom inštitúciám ďakujeme za láskavé poskytnutie obrazového materiálu.